PIERWSZA ŁAWKA · MATURA USTNA 2027 · JĘZYK POLSKI · CZĘŚĆ 4

Matura ustna z polskiego 2027. Część 4: Młoda Polska i dwudziestolecie

Zadania jawne 42–55: Wesele, Chłopi, Przedwiośnie, Ferdydurke

Opracowania wszystkich czternastu zadań jawnych z części 4 listy CKE na lata 2026–2028: teza, argumenty, konteksty, plan wypowiedzi na ok. 5 minut, pytania do rozmowy z odpowiedziami i najczęstsze błędy. Do tego cztery karty ćwiczeń do zadania 2 (tekst literacki, nieliteracki, obraz, materiał językowy), arkusz oceny dla nauczyciela i lista samokontroli dla ucznia.

JAK KORZYSTAĆ

- Opracowanie każdego zadania jawnego: teza, argumenty, kontekst, plan na ok. 5 minut, rozmowa i typowe błędy.
- Karty do zadania 2: pierwsza strona to zadanie z nieznanym materiałem, druga – propozycja realizacji.
- Ćwicz na głos ze stoperem (15 min przygotowania, ok. 5 min na wypowiedź); arkusz oceny pozwala zrobić próbny egzamin w klasie.

Pierwsza Ławka · zadania jawne nr 42–55 z listy CKE na lata 2026–2028 · do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami

Część	Zawartość
Jak wygląda egzamin	zasady, punkty, terminy 2027
Zadania jawne 42–46	**Stanisław Wyspiański, Wesele** – 42. Co utrudnia porozumienie między przedstawicielami różnych grup społecznych? 43. Rola chłopów i inteligencji w sprawie niepodległościowej. 44. Sen o Polsce czy sąd nad Polską? 45. Symboliczne znaczenie widm i zjaw. 46. Motyw tańca.
Zadanie jawne 47	**Władysław Stanisław Reymont, Chłopi** – 47. Obyczaj i tradycja w życiu społeczeństwa.
Zadania jawne 48–53	**Stefan Żeromski, Przedwiośnie** – 48. Jakie znaczenie ma tytuł dla odczytania sensu utworu? 49. Wojna i rewolucja jako źródła doświadczeń człowieka. 50. Różne wizje odbudowy Polski po odzyskaniu niepodległości. 51. Młodość jako czas kształtowania własnej tożsamości. 52. Rola autorytetu w życiu człowieka. 53. Utopijny i realny obraz rzeczywistości.
Zadania jawne 54–55	**Witold Gombrowicz, Ferdydurke** – 54. Groteskowy obraz świata. 55. Człowiek wobec presji otoczenia.
Karta 2.1	materiał literacki: Co pozostaje człowiekowi, gdy przestaje wierzyć w dawne wartości?
Karta 2.2	materiał nieliteracki: Czy odzyskanie niepodległości kończy wysiłek budowania państwa?
Karta 2.3	materiał ikoniczny: Czy pamięć o przegranych zrywach może przytłaczać człowieka?
Karta 2.4	materiał do analizy językowej: Co mówi gwara o ludziach, którzy się nią posługują?
Arkusz oceny, źródła	arkusz dla nauczyciela, samokontrola dla ucznia, źródła cytatów i ilustracji

ZADANIE 42

Stanisław Wyspiański, Wesele

Co utrudnia porozumienie między przedstawicielami różnych grup społecznych? Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

W *Weselu* panowie z miasta i chłopi bawią się razem, ale nie potrafią ze sobą rozmawiać. Porozumienie utrudniają wzajemne uprzedzenia, powierzchowna moda na wieś i pamięć krwawej przeszłości, której żadna ze stron nie umie przepracować.

Argumenty z lektury

1. Inteligent słucha chłopa z wyższością. Dramat otwiera rozmowa Czepca z Dziennikarzem. Czepiec pyta o politykę, mówi, że na wsi też czyta się gazety, a i u nich bywali ludzie, którzy spędzili dwa lata aż w Japonii. Dziennikarz zbywa go pytaniem, czy wie, gdzie leżą Chiny, i wygłasza życzenie, żeby wieś pozostała spokojna. Czepiec trafnie odczytuje w tym lęk panów przed ruchem chłopów i ich drwinę.

> *„Niech na całym świecie wojna,*
> *byle polska wieś zaciszna,*
> *byle polska wieś spokojna.”*
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt I, sc. 1 (Dziennikarz) (domena publiczna).

2. Zachwyt nad wsią jest kostiumem, a nie zrozumieniem. Pan Młody, poeta z miasta, żeni się z chłopką i zachwyca się jej prostotą, ale nie rozumie zwykłych spraw: gdy Panna Młoda skarży się na ciasne buty, każe jej tańczyć boso, a ona czuje się urażona. Czepiec mówi wprost, że panom wystarczą obrazy i płótna. Wieś jest dla gości z Krakowa malowniczym tłem, a nie partnerem w rozmowie o przyszłości.

3. Rozmowę obciąża pamięć rzezi z 1846 roku. W akcie II Dziadowi ukazuje się Upiór – Jakub Szela, przywódca rabacji. Chce umyć ręce i twarz z krwi, żeby bawić się na weselu, ale plama na czole nie znika. Ta scena przypomina, że między dworem a wsią stoi niezałatwiona krzywda: chłopi pamiętają pańszczyznę, a szlachta – mordy w Galicji.

> *„Przyszedłem tu do Wesela,*
> *bo byłem ich ojcom kat,*
> *a dzisiaj ja jestem swat!!”*
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt II, sc. 15 (Upiór) (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst historyczny** – rabacja galicyjska (luty 1846) – chłopi pod wodzą Jakuba Szeli napadali na dwory i mordowali szlachtę, a władze austriackie wykorzystały ich gniew przeciw przygotowywanemu powstaniu. W *Weselu* to wspomnienie wraca jako widmo, które wciąż dzieli obie grupy.

- **Kontekst biograficzny** – dramat powstał po weselu poety Lucjana Rydla z chłopką Jadwigą Mikołajczykówną w Bronowicach (20 listopada 1900 r.), na którym Wyspiański był gościem. Postacie mają pierwowzory w uczestnikach przyjęcia, dlatego obraz nieporozumień jest wzięty z życia, a nie wymyślony.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Wesele w Bronowicach jako spotkanie dwóch światów: inteligencji i wsi. Teza. Łącznik: „Już pierwsza scena pokazuje, jak trudno tym ludziom ze sobą rozmawiać”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: Czepiec i Dziennikarz (cytat o spokojnej wsi). „Nawet ci, którzy wieś kochają, widzą ją powierzchownie…” – argument 2: Pan Młody i chłopomania. „Najgłębsza przeszkoda leży w historii…” – argument 3: Upiór Szeli. Kontekst: rabacja 1846 albo prawdziwe wesele Rydla.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: przeszkodą są nie tylko różnice stanu, lecz brak prawdziwej rozmowy i pamięć krzywd. Własne zdanie: jakie grupy w dzisiejszej Polsce mówią obok siebie, zamiast ze sobą.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Czy Pan Młody naprawdę kocha wieś?

Kocha raczej swój obraz wsi – kolorowy, zdrowy i prosty. Nie widzi codziennej pracy ani ambicji chłopów, dlatego jego zachwyt nie prowadzi do porozumienia, tylko do kolejnego nieporozumienia.

Kto w rozmowie Czepca z Dziennikarzem wypada lepiej?

Moim zdaniem Czepiec. Jest ciekawy świata i szczery, a Dziennikarz jest zmęczony, ironiczny i zamknięty. Wyspiański odwraca tu stereotyp: to chłop chce rozmawiać o sprawach publicznych, a inteligent ucieka od nich.

Co twoim zdaniem pomaga porozumieć się ludziom z różnych środowisk? twoje zdanie

Uważam, że przede wszystkim słuchanie bez wyższości i wspólna sprawa, przy której każdy jest potrzebny. W *Weselu* brakuje jednego i drugiego – goście patrzą na wieś jak na widowisko, więc rozmowa się nie klei.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Upiór, który przychodzi na wesele, to Tadeusz Kościuszko”.	To Jakub Szela, przywódca rabacji z 1846 r.; ukazuje się Dziadowi.
„Wesele odbywa się w dworku szlacheckim pod Warszawą”.	Akcja toczy się w chacie Gospodarza w podkrakowskich Bronowicach, w listopadową noc.
„Dziennikarz chce poznać poglądy Czepca”.	Dziennikarz zbywa Czepca i drwi z jego ciekawości – pomylenie ról w tej scenie to błąd w znajomości lektury czytanej w całości.

ZADANIE 43

Stanisław Wyspiański, Wesele

Rola chłopów i inteligencji w sprawie niepodległościowej. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

W *Weselu* chłopi mają siłę i gotowość do czynu, a inteligencja – wiedzę i misję powierzoną przez Wernyhorę. Sprawa niepodległości upada, bo inteligencja nie potrafi przewodzić, a chłop, któremu powierzono znak, gubi go dla błahostki.

Argumenty z lektury

1. Chłopi deklarują gotowość do walki. Czepiec mówi Gospodarzowi i Poecie, że jeśli przyjdzie „co do czego", chłopi nie zawiodą, a kosy wiszą w gotowości. W akcie III przychodzi do izby z wielką kosą w ręku i budzi Gospodarza: ludzie zbierają się już przy studni, czekają na rozkaz. Nad biurkiem Gospodarza wisi zresztą reprodukcja *Racławic* Matejki – pamiątka czasów, gdy kosynierzy walczyli obok szlachty.

> *„jakby kiedy co do czego,*
> *myśmy — wi sie, nie od tego; —*
> *ino kto by nos chcioł użyć —*
> *kosy wissom nad boiskiem."*
>
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt I, sc. 25 (Czepiec) (domena publiczna).

2. Inteligencja dostaje misję, ale jej nie udźwignie. Wernyhora powierza Gospodarzowi złoty róg i nakazuje rozesłać przed świtem gońców, zgromadzić lud przed kościołem i nasłuchiwać tętentu od krakowskiego gościńca. Gospodarz przekazuje róg Jaśkowi, sam zaś zasypia. Po przebudzeniu, jeszcze przed świtem, nie rozumie Czepca i pyta tylko o „jakiś znak", a Poeta i Pan Młody traktują kosę jak rekwizyt do obrazu.

3. Złoty róg ginie przez przywiązanie do pozorów. Jasiek miał objechać okolicę i wrócić przed trzecim kurem. Zanim wyjedzie, wraca po czapkę z pawim piórem – symbol chłopskiej dumy i stroju – i, jak sam potem przypuszcza, schylając się po nią, gubi róg. Zostaje mu sam sznur. Wyspiański nie obwinia jednej strony: zawodzą przywódcy, ale i lud nie dorósł do roli, którą mu powierzono.

> *„copke strasny wicher zwiał*
> *bez tom wiechę z pawich piór;*
> *żebym chocia róg ten miał —*
> *ostał mi sie ino sznur."*
>
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt III, sc. 36 (Jasiek) (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst historyczny** – bitwa pod Racławicami (4 kwietnia 1794) w czasie insurekcji kościuszkowskiej – chłopi kosynierzy, wśród nich Wojciech Bartosz Głowacki, zdobyli rosyjskie armaty. To wydarzenie było dla Wyspiańskiego i jego bohaterów wzorem udanego sojuszu chłopów z inteligencją i szlachtą; Czepiec przywołuje Głowackiego już w pierwszej scenie.
- **Kontekst polityczny** – ruch ludowy w Galicji – w 1895 r. w Rzeszowie powstało Stronnictwo Ludowe, a chłopi zaczęli wybierać własnych posłów. W czasie, gdy powstawało *Wesele*, wieś przestawała być biernym tłem polityki i domagała się głosu – co dobrze widać w postaci Czepca.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Pytanie z epoki: kto może wywalczyć niepodległość – chłopi czy inteligencja? Teza. Łącznik: „Zacznę od tych, którzy deklarują gotowość do walki".
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: Czepiec i kosy (cytat), Racławice nad biurkiem. „Gotowość ludu wymaga jednak przywódców…" – argument 2: Wernyhora, Gospodarz i zmarnowana misja. „Klęskę przypieczętowuje…" – argument 3: Jasiek gubi róg (cytat). Kontekst: Racławice albo ruch ludowy.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: niepodległość wymaga sojuszu obu grup, a w *Weselu* każda zawodzi na swój sposób. Własne zdanie: czy dziś wielkie sprawy też gubimy dla „czapki z pawim piórem".

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Kogo bardziej obwiniasz: Gospodarza czy Jaśka? twoje zdanie

Bardziej Gospodarza. Dostał misję od Wernyhory, a przekazał ją chłopakowi i poszedł spać. Jasiek popełnił błąd, ale to przywódca odpowiada za to, komu powierza najważniejsze zadanie.

Co symbolizuje czapka z pawim piórem?

Strój, pozór i dumę – rzeczy zewnętrzne. Jasiek ratuje ozdobę, a traci znak wezwania do czynu. To obraz ludzi, którzy przedkładają drobne sprawy nad wielką.

Dlaczego w finale ludzie tracą kosy?

Bo Chochoł każe Jaśkowi odebrać im kosy, a sam gra do tańca. Zrywu nie przerywa wróg, tylko odrętwienie – ludzie przestają czekać na znak i zapadają w chocholi taniec.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Złoty róg zgubił Gospodarz".	Gospodarz dostał róg od Wernyhory i dał go Jaśkowi, a ten zgubił go, schylając się po czapkę.
„Wernyhora przekazał róg Czepcowi".	Wernyhora rozmawia z Gospodarzem i jemu daje złoty róg; Czepiec przychodzi rano z kosą.
„Chłopi wyruszają do Krakowa i walczą".	Nikt nie wyrusza; ludzie zastygają w chocholim tańcu, a Jasiek na próżno woła, by chwytali broń.

ZADANIE 44

Stanisław Wyspiański, Wesele

Sen o Polsce czy sąd nad Polską? Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Wesele zaczyna się jak sen o Polsce – kolorowy, taneczny i pełen marzeń – ale kończy się sądem nad społeczeństwem, które nie dorosło do własnych pragnień. Wyspiański pokazuje oba oblicza naraz: polską tęsknotę i polską niemoc.

Argumenty z lektury

1. Sen: wesele jako obraz zgody i barwnej Polski. Didaskalia pierwszego aktu każą widzom patrzeć na taniec w sąsiedniej izbie – kolory wstążek, pawie pióra, kaftany. Autor nazywa ten widok „naszą dzisiejszą wiejską Polską". Poeta mówi Pannie Młodej, że Polski nie znajdzie się w żadnym miejscu na mapie, tylko w sercu. To piękna, ale marzycielska wizja.

> *„Po całym świecie*
> *możesz szukać Polski, panno młoda,*
> *i nigdzie jej nie najdziecie."*
>
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt III, sc. 16 (Poeta) (domena publiczna).

2. Sąd: zjawy wytykają bohaterom ich słabości. Stańczyk przypomina Dziennikarzowi, że polski dom to nie tylko łzy i sny, ale i zbrodnie, brudy i kłamstwo; daje mu kaduceus z poleceniem: „mąć nim wodę, mąć". Hetman Branicki przypomina zdradę za złoto, a Upiór Szela – rzeź. Każda zjawa ujawnia winę konkretnej grupy.

> *„Domek mały, chata skąpa:*
> *Polska, swoi, własne łzy,*
> *własne trwogi, zbrodnie, sny,*
> *własne brudy, podłość, kłam;"*
>
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt II, sc. 7 (Stańczyk) (domena publiczna).

3. Wyrok zapada w finale: zryw kończy się odrętwieniem. Wszyscy czekają na znak, ale róg zaginął, a Chochoł gra do tańca. Ludzie, którym Jasiek na polecenie Chochoła odebrał kosy, krążą w zamkniętym kole, a Jasiek woła o konie i broń i z przerażeniem stwierdza: „jakieś ich chyciło spanie…?!". Taki koniec to już nie sen o wielkości, lecz surowa ocena narodu, który woli trwać w odrętwieniu niż działać.

Kontekst

- **Kontekst filmowy** – Andrzej Wajda, *Wesele* (1972, premiera 1973) – chata weselna została zbudowana w studiu, a kamera krąży wśród tłumu tancerzy. Reżyser pokazuje zarazem urok zabawy i gorzki osąd uczestników.
- **Kontekst literacki** – Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III, scena „Salon warszawski" – elita stolicy rozmawia o balach i francuskiej literaturze, nie dostrzegając cierpienia więzionej młodzieży. Wyspiański kontynuuje ten romantyczny sąd nad elitą, ale przenosi go do chłopskiej chaty.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Dwie możliwe odpowiedzi na pytanie z tematu: *Wesele* jako marzenie i jako rozrachunek. Teza. Łącznik: „Najpierw spójrzmy na to, co w tym dramacie jest snem".
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: kolorowy taniec i słowa Poety o Polsce w sercu (cytat). „Noc przynosi jednak gości, którzy oskarżają…" – argument 2: Stańczyk, Hetman, Szela (cytat Stańczyka). „Ostateczny wyrok przynosi świt…" – argument 3: chocholi taniec. Kontekst: film Wajdy albo „Salon warszawski" z *Dziadów*.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: to sen, z którego wynika sąd – piękna wizja służy, by bardziej zabolała prawda. Własne zdanie: czy taki surowy obraz własnego narodu jest potrzebny.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Dlaczego Wyspiański umieścił sąd nad Polską w czasie wesela?

Bo wesele to chwila radości i zgody, kiedy wszyscy są razem. Na tym tle bardziej widać, że wspólnota jest tylko pozorna i że goście dzielą stare winy.

Czy uważasz, że literatura ma prawo surowo oceniać własny naród? twoje zdanie

Uważam, że tak, a nawet powinna. Pochwały łatwo przychodzą, a krytyka pozwala coś zmienić. Ważne tylko, by ocena była uczciwa – jak u Wyspiańskiego, który nie oszczędza żadnej grupy.

Czym różni się Polska Poety od Polski Stańczyka?

Poeta mówi o Polsce w sercu – o uczuciu, tęsknocie, marzeniu. Stańczyk widzi Polskę realną, z jej zbrodniami i małością. Dramat potrzebuje obu obrazów, żeby pokazać rozdźwięk między marzeniem a rzeczywistością.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Słowa o Polsce, która bije w sercu, mówi Pan Młody".	W akcie III mówi je Poeta w rozmowie z Panną Młodą, która opowiada sen o podróży „do Polski".
„Stańczyk przychodzi do Gospodarza".	Stańczyk ukazuje się Dziennikarzowi; Gospodarz rozmawia z Wernyhorą.
„Dramat kończy się wymarszem chłopów do powstania".	Kończy się chocholim tańcem i bezradnym wołaniem Jaśka – wymarszu nie ma.

PIERWSZA ŁAWKA

ZADANIE 45

Stanisław Wyspiański, Wesele

Symboliczne znaczenie widm i zjaw. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Zjawy w *Weselu* nie są przypadkowymi duchami: każda przychodzi do osoby, której sumienie, marzenia albo lęki uosabia. Dzięki nim Wyspiański pokazuje, co dzieje się w duszach uczestników wesela i co ciąży na zbiorowej pamięci Polaków.

Argumenty z lektury

1. Widma wyrastają z prywatnych spraw bohaterów. Marysi ukazuje się Widmo jej zmarłego narzeczonego (pierwowzorem był malarz Ludwik de Laveaux). Zaprasza ją do tańca, a potem musi odejść, zostawiając ją przy mężu Wojtku. To zjawa najbardziej osobista: dotyczy utraconej miłości i młodości, a nie polityki. Pokazuje, że w każdym z gości tkwią niezałatwione sprawy.

2. Postacie z historii odsłaniają słabości inteligencji. Stańczyk przychodzi do Dziennikarza, który – jak on – widzi wady narodu, ale nic nie robi; dostaje od błazna kaduceus, by dalej mącić. Rycerz Czarny, tradycyjnie utożsamiany z Zawiszą Czarnym, przychodzi do Poety i żąda czynu, lecz Poeta pod przyłbicą widzi tylko pustkę. Hetman Branicki zjawia się przed Panem Młodym jako wyrzut zdrady za złoto.

> *„Za przyłbicą pustość, proch;*
> *w oczach twoich czarny loch,*
> *za przyłbicą Noc;”*
>
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt II, sc. 9 (Poeta do Rycerza) (domena publiczna).

3. Chochoł i Wernyhora prowadzą do finału. Chochoł – krzew róży owinięty na zimę słomą – zostaje zaproszony na wesele przez Rachelę i Pana Młodego. Zapowiada przyjście dziwnych gości, a w finale gra chocholi taniec. Wernyhora, legendarny wieszcz z Ukrainy, przynosi nadzieję na zryw i złoty róg. Obie zjawy otwierają i zamykają szansę, którą bohaterowie zmarnują.

> *„Masz tu kaduceus polski,*
> *mąć nim wodę, mąć.”*
>
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt II, sc. 7 (Stańczyk do Dziennikarza) (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst plastyczny** – Jan Matejko, *Stańczyk* (1862) – nadworny błazen siedzi zamyślony w czasie balu, bo jako jedyny rozumie wagę utraty Smoleńska. Wyspiański przejmuje ten wizerunek: jego Stańczyk także widzi więcej niż bawiący się goście.
- **Kontekst literacki** – Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. II – podczas obrzędu guślarz przywołuje duchy, a każdy z nich przychodzi z prawdą o tym, jak żył. Wyspiański czerpie z tej tradycji, ale jego zjawy przychodzą z prawdą o żywych, a nie o zmarłych.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Akt II jako noc zjaw – realistyczne wesele zamienia się w dramat symboliczny. Teza o zjawach jako odbiciu dusz. Łącznik: „Zacznę od zjawy najbardziej osobistej”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: Widmo i Marysia. „Inne zjawy dotyczą już losu narodu…” – argument 2: Stańczyk, Rycerz, Hetman (cytat o pustej przyłbicy). „Najważniejsze są dwie zjawy, które spinają dramat…” – argument 3: Chochoł i Wernyhora. Kontekst: obraz Matejki albo *Dziady* cz. II.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: zjawy to lustro, w którym bohaterowie widzą siebie, a widz – Polskę. Własne zdanie: która zjawa mówi najwięcej o dzisiejszym człowieku.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Dlaczego każda zjawa przychodzi do innej osoby?

Bo uosabia to, co ta osoba nosi w sobie: Dziennikarzowi przypomina o jego bezczynności, Poecie – o tęsknocie za czynem, Panu Młodemu – o zdradzie elit. Dzięki temu zjawy mówią o konkretnych ludziach, nie o abstrakcji.

Która zjawa wydaje ci się najbardziej aktualna? twoje zdanie

Moim zdaniem Stańczyk. Dziennikarz rozumie zło, ale wybiera ironię i sen. Myślę, że dziś też łatwo krytykować wszystko, a trudno coś zrobić – i to jest właśnie błazeństwo, o którym mówi Stańczyk.

Czym jest Chochoł w zwykłym, dosłownym sensie?

To krzew róży okryty na zimę słomą. Rachela mówi, że na wiosnę się go odwiąże i znów zakwitnie – dlatego Chochoł może znaczyć zarówno uśpienie, jak i nadzieję na odrodzenie.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Rycerz Czarny ukazuje się Gospodarzowi”.	Rycerz (tradycyjnie utożsamiany z Zawiszą Czarnym) przychodzi do Poety; Gospodarzowi ukazuje się Wernyhora.
„Chochoła zaprasza Gospodarz”.	Pomysł rzuca Rachela, a zaprasza go Pan Młody, zachęcony przez Poetę.
„Widmo to duch ojca Marysi”.	Do tańca zaprasza Marysię Widmo, jej zmarły narzeczony; Marysia jest już żoną Wojtka, a Panna Młoda jest jej siostrą.

ZADANIE 46

Stanisław Wyspiański, Wesele

Motyw tańca. Omów zagadnienie na podstawie Wesela Stanisława Wyspiańskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

TEZA

Taniec w *Weselu* zmienia znaczenie od pierwszej do ostatniej sceny: najpierw jest radością i wspólnotą, potem zabawą, w której kryje się grzech i wina, a w finale – zaklętym kołem, które unieruchamia naród.

Argumenty z lektury

1. Taniec jako żywioł radości i wspólnoty. Przez cały dramat z sąsiedniej izby dobiega muzyka, a postacie co chwilę wchodzą, żeby odpocząć albo poprosić kogoś do tańca. Panna Młoda mówi, że jest zmęczona, a jednak chce tańczyć do rana. W tym tańcu na chwilę spotykają się panowie i chłopi – to obraz zgody, choć bardzo krótkotrwałej.

> *„Pokiel starcy piecywa i kołocy,*
> *hulać, hulać w kółecko, tańcować…”*
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt II, sc. 19 (Panna Młoda) (domena publiczna).

2. Taniec z widmem i taniec potępieńca. Widmo zmarłego narzeczonego zaprasza Marysię do tańca, który ma ją zabrać ze sobą – Marysia się wzdryga, a przeszłość wraca jako groza. Hetmana Branickiego chór diabłów zaprasza do tańca, w którym na weselu „hula Śmierć”, a zdrajca płaci za złoto męką. Ta sama czynność, która bawi gości, staje się tu karą.

> *„Złoty pan, weselny pan,*
> *pójdźże w tan, pójdźże w tan!”*
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt II, sc. 13 (Chór przy Hetmanie) (domena publiczna).

3. Chocholi taniec – symbol odrętwienia. W finale Chochoł każe Jaśkowi odebrać ludziom kosy i sam gra na patykach. Pary krążą w zwartym kole, powoli i sennie, nikt nie słyszy wołania Jaśka. Chochoł śpiewa o złotym rogu i czapce z piór. Taniec, który zaczynał się jako radość, kończy się jak zaklęcie: wspólnota trwa, ale nie potrafi się ruszyć.

> *„Miałeś, chamie, złoty róg,*
> *miałeś, chamie, czapkę z piór:*
> *czapkę wicher niesie,*
> *róg huka po lesie,”*
> Stanisław Wyspiański, *Wesele*, akt III, sc. 37 (Chochoł) (domena publiczna).

Kontekst

- **Kontekst kulturowy** – średniowieczny *danse macabre* – korowód, w którym Śmierć prowadzi ludzi wszystkich stanów. Chocholi taniec przypomina ten motyw: wszyscy, bez względu na pochodzenie, kręcą się w jednym kole, nad którym ktoś inny ma władzę.

Kontekst

- **Kontekst kulturowy** – Oskar Kolberg i jego wielotomowe dzieło *Lud* – XIX-wieczny zapis pieśni, obrzędów i zwyczajów wsi polskiej z różnych regionów. Reymont pokazuje podobny świat, ale nie jako zbiór ciekawostek, tylko jako żywy porządek, który kieruje ludzkimi decyzjami.
- **Kontekst biograficzny** – Władysław Stanisław Reymont otrzymał w 1924 r. Literacką Nagrodę Nobla właśnie za *Chłopów*. Świat obyczajów wsi z okolic Łowicza okazał się zrozumiały dla czytelników z całego świata, bo mówi o rzeczach uniwersalnych: wspólnocie, ziemi i przemijaniu.

Plan wypowiedzi na ok. 5 min

Etap	Czas	Co mówisz (z łącznikami)
Wstęp	ok. 0,5 min	Lipce jako wspólnota, w której życie wyznaczają pory roku, święta i obrzędy. Teza. Łącznik: „Najpełniej widać to w czasie wesela”.
Część zasadnicza	ok. 3,5 min	Argument 1: wesele Boryny i Jagny (cytat). „Obyczaj to nie tylko zabawa, ale i wiara…” – argument 2: Wigilia, Jagustynka, opłatek dla zwierząt (cytat). „Tradycja ma też ciemną stronę…” – argument 3: wywiezienie Jagny (cytat). Kontekst: Kolberg albo Nobel dla Reymonta.
Zakończenie	ok. 1 min	Wniosek: obyczaj daje wsi tożsamość i siłę, ale nie zostawia miejsca dla odmienności. Własne zdanie: które tradycje warto dziś zachować, a z których dobrze, że zrezygnowaliśmy.

Rozmowa z zespołem – przykładowe pytania i krótkie odpowiedzi

Dlaczego gromada wydaje wyrok na Jagnę?

Bo uważa ją za zagrożenie dla porządku wsi – za kobietę, która łamie zasady i gorszy innych. Wspólnota broni się przed tym, co zakłóca jej rytm, i robi to bez litości, według dawnego zwyczaju.

Czy wspólnota oparta na tradycji jest dla ciebie atrakcyjna? twoje zdanie

Pod pewnymi względami tak – daje poczucie przynależności i pomoc w trudnych chwilach, jak przy Wigilii z Jagustynką. Ale nie chciałbym żyć tam, gdzie zdanie gromady liczy się bardziej niż sumienie i prawa jednej osoby.

Jaką rolę w życiu Lipiec odgrywa kalendarz kościelny?

Wyznacza rytm roku obok prac polowych: Wigilia, święta, wypominki i nabożeństwa porządkują czas. Dlatego powieść ma cztery części nazwane od pór roku – życie wsi to cykl powtarzających się zajęć i świąt.

Błędy, które kosztują punkty

Błąd	Jak jest naprawdę
„Jagna wychodzi za Antka Borynę”.	Jagna poślubia starego Macieja Borynę, ojca Antka; z Antkiem łączy ją romans.
„Jagnę wywozi ze wsi dwór na rozkaz dziedzica”.	Wyrok wydaje i wykonuje gromada wiejska, a prowadzą ją organiścina i wójtowa.
„Wigilię spędzają tylko domownicy”.	Do stołu zostaje przyjęta samotna Jagustynka, bo w ten dzień nikt nie powinien zostać bez dachu.

ZADANIE 54

Witold Gombrowicz, Ferdydurke

Groteskowy obraz świata. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Ferdydurke Witolda Gombrowicza. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Których fragmentów dotyczy opracowanie: rozdz. I „Porwanie", II „Uwięzienie i dalsze zdrabnianie" i III „Przyłapanie i dalsze miętoszenie" (Pimko, szkoła, lekcja polskiego, pojedynek na miny) oraz rozdz. VI–X (pobyt u Młodziaków).

Ferdydurke Witolda Gombrowicza jest chronione prawem autorskim, dlatego omawiamy powieść wyłącznie własnymi słowami, bez cytatów.

TEZA

Ferdydurke przedstawia świat w krzywym zwierciadle groteski: dorosły człowiek zostaje uczniem, lekcja literatury zamienia się w przymus zachwytu, a pojedynek toczy się na miny. Przez przesadę i absurd Gombrowicz pokazuje, jak bardzo ludzie są sztuczni i zniewoleni przez konwencje.

Argumenty z lektury

1. Absurdalny punkt wyjścia: trzydziestolatek w szkolnej ławce. Józio Kowalski, trzydziestoletni początkujący pisarz, zmaga się z poczuciem własnej niedojrzałości. Odwiedza go profesor Pimko, dawny nauczyciel, i traktuje go jak małego chłopca – a Józio rzeczywiście zaczyna się nim stawać. Pimko zaprowadza go do szkoły dyrektora Piórkowskiego. Nikt nie dziwi się, że dorosły siedzi w ławce: absurd jest podany zupełnie poważnie.

2. Szkoła jako groteskowy teatr. Na lekcji polskiego nauczyciel Bladaczka przekonuje, że uczniowie muszą zachwycać się Słowackim, bo był wielkim poetą. Gdy Gałkiewicz przyznaje, że wiersze go nie zachwycają, lekcja zamienia się w scenę przymusu i bezradności. Wśród uczniów dochodzi do pojedynku na miny między Syfonem, przywódcą grzecznych uczniów, a Miętusem, przywódcą zbuntowanych, który wyzywa go i chce mu narzucić swoją „gębę". Wojna na grymasy pokazuje, że ludzie walczą formą, a nie myślą.

3. Nowoczesność w krzywym zwierciadle. Pimko umieszcza Józia na stancji u Młodziaków, rodziny, która uważa się za nowoczesną. Józio zakochuje się w ich córce, pensjonarce Zucie, a jednocześnie chce zburzyć ich wyobrażenie o sobie. Zastawia pułapki: listami wabi do pokoju Zuty jej kolegę i Pimkę, a gdy Młodziakowie, oburzeni, porzucają swoją nowoczesną pozę, widać, że ich wyzwolenie było udawane. Nowoczesność okazuje się taką samą sztuczną pozą jak szkolna tradycja.

Kontekst

- **Kontekst plastyczny** – okładkę pierwszego wydania *Ferdydurke* (1937, z datą 1938) zaprojektował Bruno Schulz, który sam w rysunkach i prozie tworzył świat zdeformowany, groteskowy i oniryczny. Obaj twórcy należą do awangardy prozy dwudziestolecia.

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Matura ustna 2027 z polskiego – część 4: Młoda Polska i dwudziestolecie. Opracowanie 14 pytań jawnych, karty do zadania 2, arkusz oceny

Podgląd pokazał 12 z 41 stron. Pełna wersja: 41 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Opracowanie wszystkich czternastu zadań jawnych z listy CKE na lata 2026–2028 dotyczących Wesela, Chłopów, Przedwiośnia i Ferdydurke.
- Każde zadanie ma tezę, argumenty z lektury, konteksty, plan wypowiedzi na ok.
- 5 minut, pytania do rozmowy z krótkimi odpowiedziami i listę błędów, które kosztują punkty.
- Cztery karty ćwiczeń do zadania 2 (wiersz Tetmajera, tekst o pierwszych latach niepodległości, obraz Malczewskiego, gwara w Chłopach) mają propozycje realizacji, a arkusz oceny wed
- Zadania w tej części: 42.
- Co utrudnia porozumienie między przedstawicielami różnych grup społecznych?; 43.
- Rola chłopów i inteligencji w sprawie niepodległościowej; 44.
- Sen o Polsce czy sąd nad Polską?; 45.
- Symboliczne znaczenie widm i zjaw; 46.
- Motyw tańca; 47.
- Obyczaj i tradycja w życiu społeczeństwa; 48.
- Jakie znaczenie ma tytuł dla odczytania sensu utworu?; 49.
- Wojna i rewolucja jako źródła doświadczeń człowieka; 50.
- Różne wizje odbudowy Polski po odzyskaniu niepodległości; 51.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/matura-ustna-2027-jezyk-polski-czesc-4-mloda-polska-dwudziestolecie